

HUNTINGTON'UN FONKSİYONELLİK ÖLÇÜTÜ BAĞLAMINDA MHP PROFİLİ

Araştırma Makalesi

Hilal BEKTAŞ¹

Dilşad TÜRKMEÑOĞLU KÖSE²

Özet

Bu çalışmada, Türk siyasi hayatının en eski ikinci siyasi partisi olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP), Samuel Huntington'un kurumsallaşma ölçütlerinden fonksiyonellik bağlamında analizi yapılmaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesini Huntington'un kurumsallaşma ölçütleri oluşturmaktadır. Betimsel analiz yöntemi kullanılacak olan çalışmada, Türk Milliyetçiliğinin yaşamış olduğu serüven ve özelde MHP'nin nasıl bir milliyetçilik anlayışı benimsediği sorunsalları cevaplandırılmaktadır. Sonuçta MHP'nin, Huntington'un kurumsallaşma ölçütlerinden fonksiyonellik ölçütü ile örtüştüğü saptanmıştır. Dolayısıyla MHP'nin tarihsel süreçte kurumsallaşmasını fonksiyonellik ölçütü bağlamında; anti-komünizm, Orta Asya Türk devletlerinin bağımsızlığı ve özellikle son dönemde terör ve beka sorunsalları üzerinden ele aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ile son dönem MHP politikalarına kurumsallık ve fonksiyonellik yaklaşımı ile açıklık getirilerek literatüre katkı yapılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: MHP, Kurumsallaşma, Fonksiyonellik, Huntington, Türk Siyasi Hayatı.

---

¹ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi EABD Yüksek Lisans Öğrencisi, bektahilal1461@gmail.com ORCID: [0000-0002-8562-8184]

² Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, dturkmenoglu@sakarya.edu.tr ORCID: [0000-0003-2363-3639]

DOI: <http://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2020.3.1.01>

Makale Gönderim Tarihi: 10.04.2020

Makale Kabul Tarihi: 04.05.2020

NMP PROFILE IN THE CONTEXT OF HUNTINGTON'S FUNCTIONALITY SIZE

Research Article

Hilal BEKTAŞ

Dilşad TÜRKMENOĞLU KÖSE

Abstract

In this study, the Nationalist Movement Party (NMP), the second oldest political party in Turkish political life, is analyzed in terms of functionality, one of the criteria of institutionalization of Samuel Huntington. Huntington's institutionalization criteria constitute the conceptual framework of the study. In the study, which will use the descriptive analysis method, the adventures of the Turkish Nationalism and the problems that NMP has adopted, are answered. As a result, it has been determined that NMP overlaps with the functionality criterion of Huntington's institutionalization criteria. Therefore, within the context of functionality criterion of NMP's institutionalization in the historical process; It has been concluded that anti-communism, Central Asian Turkish states are dealing with independence and especially in the last period over the problems of terrorism and survival. It is thought that the study will contribute to the literature by clarifying the recent NMP policies with an institutional and functional approach.

Keywords: NMP, Institutionalization, Functionality, Huntington, Turkish Political Life.

GİRİŞ

Etkin bir siyasal sistem ve sürdürülebilir bir demokratik yönetim için siyasi partiler, siyasal hayatın temel aktörleri arasında değerlendirilmektedirler. Dolayısıyla kurumsallaşmış örgütlenmeleriyle siyasi partiler, toplumun siyasi hayatına ve demokrasisine olumlu yönde katkıda bulunurlar. Bu açıdan bakıldığında siyasi partilerin kurumsallaşma düzeyleriyle ilgili olarak Samuel Huntington'un belirlediği 4 ölçüt bulunmaktadır. "Uyarlanabilirlik, karmaşıklık, özerklik ve tutarlılık" olarak başlıklandırılan bu ölçütler, siyasi partilerin kurumsallaşma düzeyleri hakkında fikir vermektedir. İlgili kurumsallaşma ölçütleri sayesinde bir siyasi partinin yapısı, işleyişi, örgütlenme biçimi, politikaları ve bu politikaların zaman içindeki tutarlılıkları hakkında analiz yapılabilmektedir. Yapılan analiz sonucunda, partinin sahip olduğu avantaj ve dezavantajlar ortaya konulabilmektedir. Böylece partinin, eksik noktaları hususunda çözüm önerileri sunulabilmekte, ileriye yönelik tahminlerde bulunulabilmektedir. Dolayısıyla Huntington'un kurumsallaşma ölçütleri siyasi partilerin betimlenmesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde sıkça tercih edilen ölçütler arasında yer almaktadır.

Siyasi partilere Türk siyasi hayatı özelinde bakıldığında bilinen en karakteristik siyasi partilerden biri olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) karşımıza çıkmaktadır. İTC'nin ardından hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde çok sayıda siyasi parti tecrübesinin yaşandığı bilinmektedir. Bu partilerin, genellikle farklı düşünsel çizgilerde olmakla beraber, kimi zaman başka siyasi partilerle birleşerek kimi zaman ise mevcut siyasi parti içinden ayrılarak var oldukları görülmektedir.

Çalışmanın temel örneklemini oluşturan MHP'nin, Türk siyasi hayatında Cumhuriyet Halk Partisi'nden sonra en eski, aktif siyasi parti olduğunu söylemek mümkündür. Temelleri, 1948'de kurulan Millet Partisi'ne kadar uzanan MHP, resmi olarak Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin 1969 Adana Konferansı'nda ismi ve amblemi değiştirilerek kurulmuştur. Türk milliyetçiliği eksenli ideolojik bir görüş ile hareket eden MHP'nin, kurulduğu günden bu yana geniş bir seçmen kitlesine sahip olduğu ve aktif bir parti olarak Türk siyasi hayatında rol aldığı görülmektedir.

Bu çalışma ile MHP'nin takip ettiği politikalardan yola çıkılarak, Huntington'un uyarlanabilirlik ölçütüne bağlı olan fonksiyonellik ölçütü ile analiz edilerek, partinin nasıl bir kurumsallaşma profili çizdiği ortaya konmaya çalışılmaktadır. Literatürde MHP ile ilgili kurumsallaşma analizlerine rastlanmakla birlikte ; partinin milliyetçilik çizgisi üzerinden tarihsel arka planı göz önünde bulundurularak yalnızca 'fonksiyonellik' ilkesi üzerinden yapılan bir çalışmanın bulunmaması dikkati çekmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda; Türk Milliyetçiliğinin gelişim süreci ve MHP'nin arka planı genel olarak verilmiştir. MHP'nin siyasi süreçte benimsediği politikaları, fonksiyonellik ilkesine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; MHP'nin politikalarına fonksiyonellik ilkesine bağlı olarak açıklık getirilmeye çalışılmış, bu noktada literatüre katkı sağlanabileceği düşünülmüştür.

Bu bağlamda çalışmanın ana problemi; Huntington'un kurumsallaşma ölçütlerinden fonksiyonellik ilkesine göre, MHP'nin kurulduğu günden bu yana benimsediği politikaları tanımlayarak, aralarındaki ilişkiyi açıklamak ve elde edilen bilgiler ışığında MHP'nin kurumsallaşma analizini yapmak olarak belirlenmiştir. Verilerin analizi yapılırken tarihsel analiz yöntemi ve betimleyici anlatım kullanılmıştır.

Belirlenen ana problematik etrafında; Milliyetçilik ideolojisinin Türk siyasi hayatında ortaya çıkışı ve MHP'nin tarihsel arka planıyla birlikte benimsediği milliyetçilik çizgisine bağlı olarak yıllar içinde geliştirdiği ana politikalarının neler olduğu ve aralarındaki tutarlılık düzeyinin nasıl yorumlanabileceği ve tüm bu soruların cevapları ışığında; Huntington' un fonksiyonellik ölçütü bağlamında MHP'nin nasıl bir profile sahip olduğu sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Kavramsal Çerçeve: Samuel Huntington'un Kurumsallaşma Ölçütleri: Fonksiyonellik

Demokratik bir toplumun en gerekli ve güçlü unsurlarından birisinin siyasi partiler olduğu bilinmektedir. Bu önem bağlamında; siyasi partilerle ilgili yapılan çeşitli tanımlamalar arasında özel bir yere sahip olan Duverger'in "*Bir parti, tek bir topluluk değil, birçok toplulukların yarattığı bir bütün, ülke içinde dağılmış ve koordinatör kurumlar vasıtasıyla birbirine bağlanmış küçük grupların (ocaklar, komiteler, yöresel dernekler vb.) meydana getirdiği bir birliktir.*" (Duverger, 1974:51) tanımının, hem parti yapılanmasına hem de bir partinin sahip olması gereken özelliklere dikkat çektiği söylenebilir. Duverger'in titiz çalışma ve gözlemleri sonucu ortaya koyduğu tanımın yanı sıra başka pek çok düşünürün tanımı bulunmaktadır.³ Bununla birlikte sosyal bilimler sözlüğüne bakıldığında en sade tabiriyle siyasi partiler şu şekilde açıklanmaktadır; "*Siyasal iktidarı doğrudan ele geçirmek ve toplumu yönetmek amacıyla kurulan, belirli bir çalışma programı ve ideolojisi olan ve demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilen siyasal örgüt.*" (Demir ve Acar, 2005:368).

Söz konusu tanımlar ve siyasi partiler üzerine yapılan kapsamlı çalışmalardan yola çıkılarak, siyasi partilerin siyasi gelişmenin başrol oyuncularından birisi olduğunu söylemek mümkündür. Yine, siyasi gelişme hakkında da pek çok tanım var olmakla birlikte; düşünürlerin çoğunun iki temel esasta fikir birliği sağladıkları ileri sürülebilir. Birincisi; siyasi gelişme, tüm toplumu etkileyen modernleşme sonucu oluşan etkilerin siyasi yönüdür. İkincisi ise; siyasi gelişme tıpkı onun oluşumunu tetikleyen modernleşme gibi karmaşık ve geniş bir süreçtir (Huntington, 1965:56). Samuel Huntington' un bu iki temel

---

³ Ayrıca bakınız: Andrew Heywood, "Siyaset", Çev: Fahri Bakırcı, 1.Baskı, Felix Kitap, 2019. Ergun Özbudun, "Siyasal Partiler", Sevinç Matbaası, Ankara, 1974. Giovanni Sartori, "Political Parties and Party Systems", 1976. Mümtazer Türköne, "Siyaset", Lotus Yayınevi, 2003. Münci Kapani, "Politika Bilimi'ne Giriş", 2.Baskı, BB101 Yayınları, 2017. Sigmund Neumann, "Toward a Comparative Study of Political Parties". S.Neumann (Ed.), Modern Political Parties, 1975.

esas üzerinden yaptığı analiz sonucunda oluşturduğu tanım ise “siyasal gelişim, siyasal örgüt ve usullerin kurumsallaşması” olarak karşımıza çıkmaktadır (Huntington, 1965:64). Bu noktada kurumsallaşma, sadece siyasi kurumların devlet düzeninde yerleşik bir düzene oturması ya da siyasi partilerin siyasal sistemin vazgeçilmezleri arasına yerleşmesi olarak değerlendirilmemektedir. Kurumsallaşma ile toplumun, siyasal alanın kurumlarına olan güveni ve dolayısıyla sahiplenmesi ve memnuniyeti de anlaşılmaktadır. Huntington’un 1965 yılında siyasal gelişme başlığı altında, siyasi örgütlerin kurumsallaşmasının önemiyle ilgili yayınlamış olduğu makalede; siyasi örgütlerde kurumsallaşmanın ne demek olduğu ve kurumsallaşma ölçütlerinin ele alındığı görülmektedir. Huntington’a göre, siyasal gelişmenin etkileyicisi olan kurumsallaşma “örgütlerle usullerin itibar ve istikrar kazanmaları sürecidir” (Huntington, 1965: 65). Bir siyasi sistemin ya da örgütün kurumsallaşma düzeyini belirlemede kullanılan ölçütler ise “Uyarlanabilirlik, Karmaşıklık, Özerklik ve Tutarlılıktır.” Belirtilen ölçütlere göre, incelenen bir siyasi yapıda; mevcut durumu analiz etmek, sorunları tespit etmek, çözüm önerileri sunmak ve dolayısıyla ilgili yapı açısından geleceğe yönelik yorumlarda bulunabilmek mümkündür.

Kurumsallaşma ölçütlerinden ilki, uyarlanabilirliktir. “Çevresel baskıların ve yaşın etkili olduğu, sonradan kazanılan bir özellik” olarak tanımlanan uyarlanabilirlik; üç ayrı alt ölçütle belirlenmekte olup bunlar; kronolojik yaş, kuşaksal yaş ve fonksiyonellik olarak sıralanmaktadır (Huntington, 1965:66-68). Bir siyasi parti açısından bakılacak olursa; partinin yaşı, farklı lider yönetimleri ve badire atlatabilme becerisi uyarlanabilirlik ölçütü kapsamında değerlendirilebilir. Kronolojik yaş; partinin kuruluş tarihinden itibaren hesaplanan yaşıdır. Bir partinin var olduğu süre ne kadar uzunsa, kurumsallaşma düzeyinin de o kadar yüksek olduğu iddia edilebilir. Kuşaksal yaş ise kuruluş tarihinden itibaren değişen liderlerin sayısını temsil etmekle beraber kronolojik yaşın bir fonksiyonu olarak görülmektedir. Huntington’a göre (1965), bir partinin kuşaksal yaşının büyük olması o partinin kurumsallaşmış bir parti olduğunun göstergelerindedir. Bu ölçütün, parti içi demokrasi kavramına işaret ettiği söylenebilir. Zira parti liderinin, parti içerisinde demokratik yollarla değişebilmesi; parti içi demokrasinin varlığına bir işaret olarak kabul edilebilir. Ayrıca değişen lider sonrası, partinin siyasi hayata çok büyük yaralar almadan (üye yahut seçmen kaybı gibi) devam edebilmesi yine kurumsallaşmış bir partinin temel göstergeleri arasında değerlendirilebilir.

Son olarak bu çalışma ile MHP’nin analiz edildiği fonksiyonellik ölçütü ise partinin, süreç içerisinde değişen koşullara ayak uydurabilmesi, yeni fonksiyonlar üretebilmesi ve sonuç olarak siyasi yaşamına devam edebilmesidir. Siyasi parti, zaman içerisinde kuruluş fonksiyonunu değiştirmek zorunda kalabilir. Zira ilgili fonksiyonu gerektiren durum/durumlar ortadan kalkmış olabilir. Böylesi muhtemel sınavla karşı karşıya kalan siyasi partinin, yeni bir fonksiyon geliştirebilmesi gerekmektedir. Bunu başarabilen partiler, fonksiyonellik açısından kurumsallaşma başarısı gösterebilmiş kabul edilebilirler.

Huntington'un çalışmasındaki fonksiyonellik ölçütüyle ilgili vurguladığı asıl hususun "fonksiyonel özgüllük değil, fonksiyonel özgürlük" olduğu söylenebilir (Huntington, 1965:68). Başlangıçta belli bir amaç ya da işlev için kurulmuş bir örgüt/siyasi parti, zaman içerisinde varoluş koşulları ortadan kalktığında kendisini güncelleyebilmelidir. Yeni fonksiyonlar geliştirmekte özgür olabilmeli ve böylece yaşamına devam edebilmelidir. Kurumsallaşmış bir örgütün fonksiyon değiştirebilme gücünün; örgüt üyelerinin de özgürleşmesine ve değerlerinin artmasına neden olduğu söylenebilir. Bu sayede lider ve üyeler, çalışmalarıyla örgüte değer katabilirler. Örgüt, zaman içinde her daim var olabilme potansiyelini yükseltir ve sonuç olarak güncel bir toplumsal mekanizma haline gelebilir. Siyasi yaşamın temel örgütü olan siyasi partiler için de bu durumun tamamen geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bir siyasi parti, başlangıçtaki hedeflerini ve hatta seçmen kitlesini zaman içerisinde koşulların değişmesiyle değiştirmek zorunda kalabilir. Böyle bir durumda partinin tüm muhtemel kayıplara rağmen özgür bir şekilde hareket ederek yeni tercihlerde bulunabilmesi ve akabinde siyasi yaşamına devam edebilmesi, o partinin kurumsallaşma sürecinde büyük bir aşama kaydetmiş olduğunun kanıtı olabilir. Çalışma kapsamında MHP'nin kurumsallaşma ölçütleri içerisinde fonksiyonellik ölçütüne dayalı olarak analiz edilebilmesi için öncelikle ideolojik temellerinin betimlenmesi ve tarihsel arka planında benimsediği politikaların belirlenerek, aralarındaki ilişkinin ortaya konmaya çalışılması yerinde olacaktır.

2. Türk Milliyetçiliği ve Üç Hilal

Milliyetçilik, 1789 Fransız İhtilali'nin ardından Batı'da kendisini gösteren ve hızla milletleri etkisi altına alan bir ideoloji olarak tanımlanabilir. Her milletin zihninde kendi devletini kurma isteği oluşturan bu ideolojinin özellikle dönemin çok uluslu imparatorluklarını ciddi düzeyde etkilediği bilinmektedir. Çok uluslu bir imparatorluk olarak Osmanlı Devleti de, 1.Dünya Savaşı sonuna kadar bu ideolojinin yarattığı milli-isyan dalgalarıyla mücadele etmiş ve nihayetinde mücadeleyi kazanan taraf, kurulan yeni ulus-devletler olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda; aydın kesim, 1789 devriminin ardından milliyetçilik akımının etkili olduğu ulus isyanlarına karşı koyabilmek ve devletin beka sorununu ortadan kaldırabilmek için yine farklı milliyetçilik ideolojilerine başvurmuştur. 19.yy. başlarında İmparatorluk içindeki farklı ulusları bir arada tutarak devletin ayakta kalmasını sağlamak amacıyla ortaya çıkan ilk milliyetçi akımın Osmanlıcılık olduğu söylenebilir (Korkmaz, 2016:106). Özellikle devletin aydın ve yönetim tabakasında yer alan İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) mensupları tarafından desteklenen ve bir 'Osmanlı' üst kimliği oluşturarak farklı din ve milletlerden herkesin bir arada yaşamasını devam ettirme amacı güden Osmanlıcılığın, toplumda büyük bir karşılık bulamadığı bilinmektedir. Nihayetinde imparatorluk içinde ortaya çıkmaya başlayan yeni ulus-devletler, bu akımın başarısız olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilirler.

Osmanlıcılık akımının başarısızlığı; farklı milletlerden ama aynı dinden olan insanları bir arada tutma amacı güden 'İslamcılık' fikrini ortaya çıkarmıştır. Özellikle II. Abdülhamit döneminde iç ve dış politikada etkili olduğu gözlemlenen

İslamcılık ile birlikte hem devlet içindeki Müslümanları bir arada tutmak hem de farklı ülkelerdeki Müslümanları 'Halifelik' gücü sayesinde bir araya getirmek hedeflenmiştir (Mardin, 2004:93). Muhalifleri ve taraftarları olmakla birlikte İslamcılık ideolojisinin, uzun yıllar bir devlet politikası olarak yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Fakat Arnavut ve Arapların bağımsızlık mücadeleleri vermeleriyle bu ideolojinin de imparatorluğu kurtarmada başarısız olduğu görülmüştür.

Dönemin aydınlarının devleti kurtarabilmek için başvurduğu son milliyetçilik akımının ise Türkçülük olduğu ileri sürülebilir. Türkçülük akımı; Osmanlıcılık ve İslamcılık politikalarının yürütüldüğü dönemlerde, kendisini başlangıçta Rusya'daki Türkler arasında göstermiş daha sonrasında Jön Türkler arasında da etkili olmaya başlamıştır (Karpat, 2017:200). Bu ideolojinin Osmanlı İmparatorluğu içinde son çare olarak başvurulma sebebinin devleti ayakta tutabilme gayretine dayandığı söylenebilir. Nitekim devletin bekası için Türklerin bir arada bulunması gerektiği düşüncesinin, diğer fikirlere nazaran daha olanaklı görüldüğü aşikârdır.

2.1. Türk Milliyetçiliği

Milliyetçilik akımının Osmanlı'nın son dönemindeki gelişimini ortaya koyan literatür, temellerini milliyetçiliğin bir ideoloji olarak ortaya çıktığı Fransız İhtilaline kadar dayandırabilmektedir. Bu kapsamda (Walle, 2019), milliyetçilik akımının özellikle Osmanlı topraklarında kendini gösterdiği zaman dilimi, Birinci Dünya Savaşı sonrası sürece işaret etmektedir. Savaş sonrası yıllarda Wilson Prensipleri ile Orta Doğu'daki halkın kendi kaderini tayin etme yönündeki teşvik politikalarını ve etnik grupların tepkilerini Romantik Milliyetçilik olarak ifadelendiren Walle (2019), İslamcılık ve milliyetçilik ayırımına vurgu yapmakta; Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma kararı ile etnik grupların tepkilerini "romantik milliyetçilik" olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanmanın ve milliyetçiliğin temelleri, dinden hatta muhafazakârlıktan ayrı değerlendirilmektedir. Walle'e (2019) göre, toplumda çıkarların çatışması ve ayrışmanın başladığı durumlarda, romantik milliyetçilik anlayışının kurtarıcılığı ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı topraklarında Türkçülük fikrinin ilk dönemlerine bakıldığında karşılaşılan önemli isimlerden ilkinin, İsmail Gaspıralı olduğu söylenebilir. Özellikle yayınlarıyla ilgi çeken Gaspıralı'nın 1883 yılında çıkardığı 'Tercüman' gazetesi, kısa zaman içinde farklı bölgelerde çok sayıda aboneye ulaşmış, yazdığı yazılarla Türkçülük fikrinin ilk kıvılcımlarını ateşlemiştir (Yalvar, 2017:100-101). Yaşadığı dönemdeki diğer Türkçü aydınları etkilemiş, 1908'de Türk Derneği'nin kurulmasında başat rol almış, ardından 1911'de kurulan Türk Yurdu Derneği'nde de önemli etkinliklerde bulunmuş ve derneğin yayın organı olan Türk Yurdu dergisinde de önemli yazılar yazmıştır (Özkan, 2008:297). Gaspıralı'nın ardından Türkçülük akımının en önemli düşünürlerinden birisi olan Yusuf Akçura, 1904'te kaleme aldığı 'Üç Tarz-ı Siyaset' adlı eserinde devleti hangi fikir akımının kurtaracağı sorusuna yanıt aramaya çalışmış, Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerinin yerine yeni kurtuluş reçetesinin Türkçülük olması gerektiğini belirtmiş ve nedenlerini açıklamıştır

(Akçura, 2018). Akımın bir diğer kilit ismi Ziya Gökalp ise Türkçülükle ilgili kaleme aldığı yazılarının yanı sıra Türk Ocağı'ndaki etkili faaliyetleriyle Türkçülük akımına büyük katkılar sunmuştur (Darendelioğlu, 1968:81). Gökalp (2015), bilhassa 'Türkçülüğün Esasları' adlı eseriyle hem yayınlandığı dönemde hem de Cumhuriyet döneminde fikirleriyle etkili olmuştur. Nitekim Gökalp'in kültür odaklı Türkçülük kabulünün Cumhuriyet'in kurucu kadrosu arasında da benimsenmiş olduğu bilinmektedir (Karpaz, 2017:201). Dolayısıyla yeni devletin milliyetçilik anlayışının, Gökalp'in fikirleri üzerinden oturtulmaya çalışıldığı ve bu fikir temelinde ulus-inşa sürecine gidildiği söylenebilir.

Millî Mücadele yıllarında da hâkim olan Türk milliyetçiliğinin, Türk ve Müslüman kimliklerini birlikte içerdiği söylenebilir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Devleti'nin kabul ettiği milliyetçilik ise daha laik bir söylemi barındıran 'ulus' kavramı temellidir. Tıpkı Osmanlı'daki gibi bir üst kimlik yaratılarak farklı din ve ırkları içinde barındıran ancak tek bir kimliğe sahip olan devlet fikri benimsenmiştir. Din ve ırk farkı gözetmeksizin, ülke sınırları içinde yaşayan herkesin Türk olarak kabul edildiği resmi milliyetçilik anlayışı, anayasada da 'Atatürk milliyetçiliği' olarak adlandırılmıştır (Kakışım, 2010:223).

1930'lu yıllara gelindiğinde ise etnik temelli bir milliyetçilik söylemi olan Irkçılık/Turancılık fikrinin belirgin hale gelmeye başladığı görülmektedir. Bu düşünceyi benimseyen Dr. Rıza Nur ve Hüseyin Nihal Atsız çevresinde birleşenlerin Türk kabulünün; etnik olarak Türk kimliğine sahip olan kişileri kapsamakta olduğu söylenebilir (Kılıç, 2007:134). Turancıların bu dönemde kabul ettiği Türk kimliğinin, yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nde özellikle genç nesil tarafından romantik, ulus ruhunu canlandırıcı nitelikte heyecanla karşılandığı söylenebilir. Bu yeni nesil Türk kimliği, sadece etnisiteye yaptığı vurgu ile değil, aynı zamanda resmi milliyetçilik anlayışına yönelttiği eleştirilerle de Türk Milliyetçiliği içinde dikkat çekici bir yere sahip olmuştur. Resmi milliyetçilik anlayışı; esas olarak yeni kurulan Cumhuriyet'te, ulus esaslı bir kimlik oluşumunu desteklemek için kullanılmıştır. Kurucu kadro, 1923-1945 yılları arasında ulus kimlik inşası amacıyla eğitim ve kültür alanında yoğun çaba harcamıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Harf İnkılabı ve esas olarak Türk Tarih Kurumu'nun kurulmasıyla resmi tarih yazımı süreci hız kazanmış, dolayısıyla ulus-kimlik inşası güçlendirilmeye çalışılmıştır (Türkmenoğlu, 2007:164-166). Bu noktada, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti bünyesinde yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan Türk Tarih Tezi'nin, resmi milliyetçilik anlayışı ile Turancı anlayış arasındaki çatışmayı başlattığı söylenebilir (Akman, 2011:83). Ancak yüksek milliyetçi notalar içeren tez, vurguladığı ve ispatlama çabası içine girdiği bazı konular⁴ nedeniyle Turancı cephenin tepkisini çekmiştir. Şüphesiz Turancıların en

---

⁴ Resmi tarih yazımı ile Turancı anlayışın çatışma noktalarından ilki, resmi yazımın Türk kabulüdür. Fransız ekolüne bağlı Hedef Temelli Kimlik Politikasını benimseyen resmi yazıma göre, anayasal bağlamda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes Türk kabul edilmiştir. Dolayısıyla esas olan kişilerin etnik kökeni değil, sahip oldukları ortak tarih ve ortak amaçtır (Doğan, 2016). Ancak Turancı anlayışta esas olan, soydur. Irkı Türk olmayan, Türk kabul edilmemektedir. İkinci çatışma noktası, resmi yazımın her ne kadar Türk tarihini Orta Asya ile başlatmış olsa da sonrasında Anadolu'nun Türklerin daimi

büyük amaçları 'dünyadaki tüm Türklerin birleşmesi' yani Turan Birliği'nin kurulmasıdır. Dolayısıyla resmi yazımla bu noktada ters düşmeleri, olağan bir süreç olarak değerlendirilebilir.

Resmi yazımın, yeni ulus kimlik inşası sürecinde Batı modernleşmesini örnek alan ve laik, gelenekten uzak bir tutum benimsediği görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda Türk Tarih Tezi'ne bakıldığında, Osmanlı ve İslam etkisinin neredeyse yok sayıldığı görülmektedir (Şimşek, 2012:8). Oysa Turancı kesim, bütüncül tarih anlayışını benimsemiştir. Bakıldığında resmi yazım gibi laik bir tutum içinde olsalar dahi Türk tarihindeki İslam etkisini yok saymamışlardır. Türklerin, İslam tarihinde oynadıkları önemli rolü belirtmekte, Osmanlı Devleti hakkında yazılar yazmakta çekinmemişlerdir. Resmi yazımın, Osmanlı Devleti tarihini dışlayan tutumuna kesin bir şekilde karşı çıkmışlardır.

Turancı kesim ve resmi milliyetçi anlayış arasındaki bu fikir ayrılıkları, 1944 yılına kadar devlet tarafından müsamahalı karşılanırsa da, sonrasında sürecin tersine döndüğü görülmektedir. Bu döneme kadar sempati ile karşılanan Turan fikirlerinin (Darendelioğlu, 1968:97) İkinci Dünya Savaşı'nın son dönemlerine doğru Almanya'nın mağlup olacağına anlaşılmaması ve Türkiye'nin yeni dünya konjonktürüne uyum sağlama telaşı ile tersine çevrildiği söylenebilir. Zira savaşın Almanya'nın lehine seyrettiği dönemlerde Turancılara müsamaha gösteren yönetim, 1944 yılına gelindiğinde daha sert bir tutum sergilemeye başlamıştır. Bu kapsamda basında 'Irkcılık' suçlamaları artmış, Turancı kesime ait yayınlar teker teker kapatılmaya başlanmıştır (Öztekin, 2018:230-231). Nitekim Türkiye'nin bu dönemle birlikte çok partili bir siyasal hayatı tercih ederek, demokratik yönetim usullerinin gereğini yerine getirme noktasında hızlı adımlar atmaya başladığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu dönemden sonra Turancılık gibi toplumu homojenize etmeyi hedefleyen totaliter yönetimlere ideolojik kaynaklık edecek sert söylemlerden uzaklaşıldığı bilinmektedir.

Türk siyasi hayatında, Turancılıkla ilgili en iz bırakan olayın ise 3 Mayıs 1944 Davası olduğunu söylemek mümkündür. Zira değişen tutumlar ve yaşanan gergin süreç, Sabahattin Ali-H. Nihal Atsız davasıyla kendisini belirgin bir şekilde göstermiştir. Atsız'ın yayınladığı dergi Orhun'da, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı açık mektupta Sabahattin Ali hakkında vatan haini suçlamasında bulunması ve bunun üzerine Ali tarafından kendisine dava açılmasıyla başlayan sürecin; sadece bir hakaret davasıyla sınırlı kalmadığı görülmektedir (Kocabaş, 2008:45-55). Davanın ilk duruşması 26 Nisan 1944 'de, ikincisi ise 3 Mayıs 1944 günü yapılmıştır. 3 Mayıs günü, Atsız'ı destekleyen kalabalık ile polis arasında arbede yaşanmış, olaylar sonrasında tutuklamalar olmuştur. Yaşanan olaylar

---

yurdu olduğunu kanıtlama çabasına girerek Türk varlığını, Anadolu coğrafyasıyla sınırlamasıdır. Türk Tarih Tezi kapsamında çeşitli antropolojik çalışmaların yapılmış; Türklerin beyaz ırka mensup olduğu ve Hitit, Sümer gibi uygarlıkların aslen Türk olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır (Yetişgin, 2007:59). Bunların akabinde 'Turan' fikrinin hayalperest ve resmi ideolojinin "Yurtta sulh, cihanda sulh" parolasını riske eden bir durum oluşturması da, resmi yazımın odağını daha çok Anadolu'ya çevirmesine ve bu sınırlar içinde kalmasına neden olmuştur (Yücel ve Bölükbaşı, 2019:18).

basında 'kandırılmış gençlerin eylemleri' şeklinde ifade edilirken, Turancı kesime karşı eleştiri ve tepki dozajı giderek artmıştır (Öztekin, 2018:218). Irkçılık-Turancılık Davası'nın görülmesinin sebebi de 3 Mayıs günü yaşanan olaylardan Turancı kesimin sorumlu tutulmasıdır. H. Nihal Atsız, Zeki Velidi Togan, Nejdet Sançar, Reha Oğuz Türkkkan gibi Turancı görüşün önemli isimleri tutuklanmış ve tutuklamalar giderek ülke geneline yayılmış, Alparslan Türkeş gibi ordu içindeki kişilere kadar uzanmıştır (İpek, 2018:56). Dava sonucunda; tutuklanan Turancı kesimin ileri gelenleri mahkûmiyet cezası almıştır. Ancak 31 Mart 1947'de dava kararı bozulmuş, sanıklar beraat ettirilmiştir. Beraat kararının ilanı sonrasında basındaki 'İrkçi' sıfatının tekrar 'Turancı' haline dönmesi ve ilgili dönemde Türk-Sovyet ilişkilerinde gerginliklerin yaşanıyor olması dikkat çekicidir.

1944 yılında gerçekleşen Irkçılık/Turancılık Davası ve akabinde yaşananların, ülkedeki milliyetçi kesim ile devletin arasında soğuk rüzgarların esmesine neden olduğu ve yeni bir milliyetçilik dönemini başlattığı söylenebilir. Zira ilgili dava; hükümetin uzun süre hoşgörü gösterdiği Turancılık hareketini, mevcut dönemin dış politik durumunun değişmesiyle 'İrkçılık' olarak adlandırması ve sanıklara uygulanan işkenceler nedeniyle milliyetçi kesimin zihninde yer ettiği iddia edilebilir. Nitekim ilerleyen yıllarda milliyetçi duygulara bağlı dayanışmanın bu kesim arasında bağlarını güçlendirerek devam ettirdiği görülmektedir. Türkçülük/Turancılık Milliyetçilik anlayışının ardından hâkim olmaya başlayan yeni milliyetçilik, 'Muhafazakâr Milliyetçilik' olarak adlandırılmaktadır. Bu yeni anlayış, Türk-İslam sentezini içinde barındırmakta dolayısıyla dini tavır olarak resmi milliyetçilik anlayışından farklılaşmaktadır (Kakışım, 2010: 228). Dolayısıyla artık Turancılık anlayışı, ulus-inşa sürecinin resmi ideolojiden koparak, Osmanlı İmparatorluğu'nu da kapsar bir içerikle karşımıza çıkmıştır. Milliyetçi -muhafazakâr bir zemine oturan bu yeni anlayış, Anadolu toprakları için çok daha kapsayıcı niteliği ile Türk siyasal hayatında yerini almıştır.

2.2. Milliyetçi Hareket Partisi'ne Giden Siyasi Süreç

1946 yılında 'çok partili siyasi hayata' geçişle birlikte başlayan demokrasi döneminde başlangıçta; Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'den ayrılan vekillerin kurmuş olduğu Demokrat Parti (DP) ve yine DP'den ayrılan vekillerin kurmuş olduğu Millet Partisi (MP) bulunmaktadır. Tek parti yönetim dönemini sona erdiren 1950 seçimlerine bu üç parti katılmış; DP 416 vekille iktidar partisi, CHP 69 vekille ana muhalefet partisi olurken MP, sadece 1 vekille meclise girebilmiştir. Toplamda 487 vekilin bulunduğu meclise, partilerin yanı sıra 1 bağımsız milletvekili girmiş böylece Türk demokrasi tarihinde yeni bir dönem başlamıştır (ysk.gov.tr, 30.01.2020).

1946 itibariyle çok partili siyasi hayata adapte olma süreci sadece partiler arasında değil parti içi muhalefet sürecinde de kendisini göstermiştir. DP-MP çatışması, çok partili yaşamdaki parti içi muhalefetin ilk örnekleri arasında sayılabilir. DP'de parti içi muhalefetin bir sonucu olarak MP, Fevzi Çakmak önderliğinde, Osman Bölükbaşı gibi önemli isimlerin içinde bulunduğu bir grup tarafından 20 Temmuz 1948 tarihinde kurulmuştur. Parti, siyasette bulunduğu

sürece CHP ve DP'ye karşı ateşli bir muhalefet içinde bulunmuş, özellikle Osman Bölükbaşı bu süreçte en çok dikkat çeken isimlerden birisi olmuştur (Limoncuoğlu, 2018:146-147). Parti, 8 Temmuz 1953 yılında 'irtica' suçlamalarıyla mahkeme kararıyla kapatılmıştır. 1954 yılının şubat ayında Osman Bölükbaşı, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)'ni kurmuş böylece aktif siyasi hayata geri dönmüştür. Kurulan yeni parti bünyesinde, Millet Partisi'nin kapatılma sürecine zemin hazırlayan aşırı fikirlerin olmamasına dikkat edilmiştir. 1958 yılında Türkiye Köylü Partisi (TKP) ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını alan eski Millet Partisi, yola Osman Bölükbaşı öncülüğünde çıksa da, daha sonra kendisinin partiden ayrılıp tekrar Millet Partisi'ni kurmasıyla; önce Ahmet Oğuz, sonrasında ise Alparslan Türkeş başkanlığında siyasi faaliyetlerine devam etmiştir (Çalık, 1991: 58). Siyasi partilerin lider değişimi sonrası yeni bir siyasi profil kazandıkları, bir önceki döneme göre bazı farklılıklar yaşadıkları ileri sürülebilir. Alparslan Türkeş liderliğine geçen CKMP'nin de bu tür bir dönüşüm yaşadığını söylemek mümkündür.

CKMP'de Türkeş'li yılların başlaması 1960 askeri darbesi sonrası sürece dayanmaktadır. Türkeş, 1960 askeri darbesinin ardından yurt dışına sürgüne gönderilmiş, 1963'te ülkeye geri döndükten sonra da milliyetçi çizgideki CKMP'ye katılmış ve 1965'te parti başkanlığına seçilmiştir. Türkeş'in parti başkanlığı ile CKMP' de ideolojik değişim süreci başlamıştır. Bu anlamda parti bünyesinde milliyetçi kesimin giderek daha fazla yer aldığını söylemek mümkündür. Yine bu dönemde partiye Nihal Atsız ve çevresindekiler de dahil olmuş, 1967'de bizzat Türkeş'in kendisinin kaleme aldığı Dokuz Işık Doktrini⁵ parti bünyesinde kabul edilmiştir (Bora ve Can, 2009: 53-54). Milliyetçilik, ülkücülük, ahlakçılık, toplumculuk, ilimcilik, hürriyetçilik, köycülük, gelişmecilik, sanayicilik ve teknikçilik (Zürcher, 1999: 373-374) olarak belirlenen parti programının birçok yönü ile 1930'ların Kemalizm'ine benzediği düşünülebilir. Ancak ilerleyen yıllarda partinin ideolojik zeminin İslami söylemlerle zenginleştirildiği görülmektedir. İslami yönde yaşanan bu ideolojik zenginleşmenin, Huntington'un fonksiyonellik ölçütü kapsamında toplumsal taleplere yeni alternatifler üreterek kurumsallığın pekiştirilmesi olarak yorumlanması mümkündür.

1969 yılına kadar laiklik söylemini her daim vurgulayan parti, bu dönem ve sonrasında Milliyetçiliğin yanında İslami kimliğe vurgu yapmaya başlamıştır. 1969 yılında bizzat Alparslan Türkeş tarafından dile getirilen "*Biz Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslümanız. Her iki felsefe bizim şiarımızdır.*" söylemi buna kanıt olarak gösterilebilir (Bora ve Can, 2009: 55). Aynı yıl 8 Şubat'ta Adana'da düzenlenen parti kongresinde CKMP'nin adı 'Milliyetçi Hareket Partisi' ve amblemi 'Üç Hilal' olarak değiştirilmiştir (Çalık, 1995: 93). Böylece partinin yeni benimsediği düşünce tarzı ile amblemleri arasında uyum sağlandığı görülmektedir. Kongrede kesin bir şekilde vurgulan Türk-İslam kimliğinin, parti içindeki Atsız ve çevresindekilerinin parti bünyesinden ayrılmasına sebep olduğu

---

⁵ Ayrıca bakınız: Alparslan Türkeş, "Dokuz Işık", Birinci Baskı, Nesil Matbaacılık, İstanbul, 1978.

bilinmektedir. Zira asıl olanın Türk kimliği olması gerektiğini savunan bu kesime göre, Türklük geri planda bırakılmıştır.

MHP'nin, 1969'daki resmi kuruluşu itibariyle 'Muhafazakâr Milliyetçi' bir çizgide yer aldığı ve kuruluş döneminin genel politik havası nedeniyle; 1969'dan 1990'lı yıllara değin antikomünist politik çizgiyi benimsemiş bir siyasi parti olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda MHP'yi güncelleyen siyasi sürecin Huntington'un fonksiyonellik ölçütü ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Çünkü MHP bu süreçte kendisini doğuran nedenlerden ve siyasi olaylardan bağımsız olarak yeni dünya konjonktürü ile uyumlu toplumsal taleplere cevap verme yolunu tercih etmiş gözükmektedir. Bu durum; partinin, fonksiyonellik noktasında kendisini güncelleyebilmiş olduğunu ve en önemlisi de toplum tarafından kabul görmüş olduğunu söyleyebilmeyi mümkün kılmaktadır.

3. MHP Hareketi: 1970'lerden 2000'lere

MHP'nin siyasi açıdan öne çıkışı, 1975 yılındaki Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde yer almasıyla gerçekleşmiştir (Erken, 2014: 144). Bu tarih itibariyle özellikle devlet kadrolarında Milliyetçilerin sayısının giderek arttığı bilinmektedir. 12 Eylül askeri darbesine kadar antikomünist mücadele içinde olan MHP'nin, hareketin gençlik koluna büyük önem verdiği söylenebilir. 'Ülkü Ocakları' adıyla varlık gösteren parti gençlik merkezlerinde, 'Ülkücü Gençler' etkin ve sıkı bir eğitim programına dahil olmuşlardır. Ülkü Ocağı adıyla ilk kez 1966'da CKMP bünyesinde Ankara Üniversitesi'nde kurulan merkez, takip eden yıllarda giderek daha sıkı ve geniş bir şekilde örgütlenmiştir (ülküocakları.org.tr, 30.01.2020). Ülkü Ocakları'nın, özellikle toplumdaki 'şiddet yanlısı Ülkücü' algısını yıkmak amacıyla üyelerinin eğitimine büyük önem verdiği söylenebilir. Verilen eğitimlerde Alparlan Türkeş'in eserlerinin yanı sıra büyük Türk düşünürlerinin eserleri de okutulmakta olup eğitilmiş ve etkin milliyetçi gençler yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Yeni dünya konjonktüründe ülkücülerin benimsemiş olduğu antikomünist yaklaşımda; Huntington'un fonksiyonellik ölçütü kapsamında görülen kurumsallaşma ölçütü ile aynı doğrultuda değerlendirilebilir. Nitekim iki kutuplu dünyanın Batı kanadında safını belirleyen Türkiye için komünizm karşıtı alanda mücadele eden bir hareketin bulunması, fonksiyonel anlamda bir toplumsal talebe cevap verir gözükmektedir. Yine bu doğrultuda, 1980 askeri darbesi hem MHP hem de Ülkücüler için büyük bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. Çünkü kuruluşundan o güne dek, komünizme karşı verdiği mücadeleyi devlet ve millet bekası için yaptığını belirten Milliyetçi hareket, darbe sonrası cezalandırılmıştır. Parti, başlangıçta diğer tüm siyasi partiler gibi kapatılmış ve parti üyeleriyle Ülkücülerin büyük bir kısmı mahkûmiyet cezası almıştır. 1944 Irkçılık/Turancılık Davası'ndan sonra ikinci kez devletle karşı karşıya gelen Milliyetçi kesimde, bu tarihten sonra devlete karşı küskün bir tavrın başladığı söylenebilir.

Darbe sonrası siyasi yasaklar kapsamında MHP, uzun bir süre siyasi arenaya kendi kimliğiyle çıkamamıştır. 80'li yıllarda Muhafazakâr Parti (MP) ve Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) adlarıyla bir araya gelmeye çalışan milliyetçiler, 1987'de

Türkeş'in cezaevinden çıkıp MÇP' nin başına geçmesiyle tekrar devlet bünyesinde boy göstermeye başlamışlardır (Karakurt, 2016: 43). 1980 darbesinden sonra ülkede büyük bir depolitizasyon süreci başlatılmıştır. Özellikle gençlerin siyasetten uzak durması ve toplumda oluşabilecek potansiyel bir siyasi gerginliği önleme amacı taşıyan bu politika, ülkedeki komünizm sorunsalını ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla MHP'nin ülkeyi komünizm tehlikesinden koruma fonksiyonunun etkinliğini kaybettiğini söylemek mümkündür. 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)' nin dağılmasıyla da hem dünyada komünizmin uzun süre varlık gösteremeyeceği anlaşılmış hem de birlik içindeki Türk devletleri bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Böylece MHP'nin ikinci varoluş fonksiyonu olan Türk devletlerinin bağımsızlığı sorununun da sona erdiği söylenebilir. Tam bu noktada belirtmek gerekir ki, 1991'de SSCB'nin çöküşü ve Türk devletlerin bağımsızlık kazanması Türkeş tarafından Türk milliyetçilerinin bir zaferi olarak nitelendirilmiştir (Uzun, 2010:258). Nihayetinde, resmi olarak 1969'dan bu yana mücadele edilen, zararlı ve bölücü olduğu her fırsatta vurgulanan 'komünizm' çökmüştür. Bu durumun bir zafer olarak algılanışından hareketle Milliyetçi hareketin; SSCB'nin çöküşünü, fikirlerinin haklılığının kanıtı olarak gördüğü söylenebilir. Ancak bu zaferle birlikte partinin, varlığını devam ettirebilmesi için yeni bir fonksiyon geliştirmesi ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Bu fonksiyonelliğin terör üzerinden kendisini göstereceği aşıkardır.

1990'lı yıllarda giderek artan PKK/Terör saldırıları, ülkede güvenlik sorununu meydana getirmiştir. Bu sorun aynı zamanda vatanın bölünmez bütünlüğüne karşı da bir tehlike arz etmektedir. Saldırıların o dönemde ülkede milliyetçi duyguları canlandırdığı söylenebilir. MHP, oluşan bu yeni sorun ve ülkenin genel havasının etkisiyle yeni fonksiyonunu terör olaylarına karşı çözüm odaklı olarak geliştirmeye başlamıştır. Güvenlik sorununa çözüm bulmak ve vatanın birlik ve bölünmezliğini korumak için söylemler geliştiren MHP, nihayet 1992'de eski siyasi partilerin isim ve amblemlerinin kullanımına yönelik yasağın ortadan kalkmasıyla 24 Ocak 1993 günü asıl kimliğine kavuşur (Bora ve Canefe, 2002:660-661, mhp.org.tr, 30.01.2020). Siyasi arenada MÇP, 'MHP' adını alır ve 'Üç Hilal' amblemine dönüşür. MHP'de yaşanan bu süreç Huntington'un fonksiyonellik ölçütü üzerinden değerlendirildiğinde, hem ülkedeki terör olaylarına karşı milli duyguları savunması hem de üç hilal amblemine tekrardan sahip olması ile geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantı kurması yönünden son derece uyumlu gözükmektedir. Böylece MHP; Türkiye'de yaşanan siyasi gelişmelere çözüm üretmek anlamında fonksiyonel olmakla kalmamış, kurumsal kimliğinden taviz vermeyerek var oluşundan itibaren takip ettiği çizgiyi devam ettirdiğini de vurgulamıştır.

1990'lı yıllardaki genel siyasi havanın sertliğinin, MHP içinde de mevcut olduğu söylenebilir. 1969 tarihinde parti bünyesindeki etnik Türkçülük yapan kesimin ayrılmasının ardından 1992'de de İslami dozajı daha yüksek olan ve 'Türk-İslam Ülkücüleri' olarak anılan grubun içinde yer alan Muhsin Yazıcıoğlu, İsmet Gür gibi isimler partiden ayrılmıştır. Bu ayrılığın hemen ardından 29 Temmuz 1992'de Yazıcıoğlu liderliğinde Büyük Birlik Partisi kurulmuş, bu parti 1995 seçimlerinin ardından MHP'nin seçim barajını geçememesi nedeniyle,

mecliste milliyetçi kesimi temsil eden tek parti olmuştur (Bayraktar, 2015:35-40). 1995 seçiminde seçim barajını aşamayıp meclis dışı kalan MHP, 4 Nisan 1997'de Alparslan Türkeş'in vefatıyla büyük bir sarsıntı yaşamıştır. Partinin, kuruluşundan itibaren büyük badireler atlattığı ve hepsinin ardından kurucu lider Türkeş'in etrafında toplandığı bilinmektedir. Türkeş'in bu açıdan MHP ve Ülkücü çevre için büyük bir sembolik önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim bu büyük lider kaybının ardından parti, yeni liderini Devlet Bahçeli olarak belirlemiş ve yola devam etmiştir.

Bahçeli liderliğindeki MHP'nin yeni hedefi 18 Nisan 1999 seçimi olmuş ve büyük oranda değişen profiliyle seçime hazırlanmıştır. 1987 MÇP Kongresi'nde Genel Sekreter seçilerek MHP tarihinde görülen Bahçeli'nin, hem MÇP hem de MHP döneminde ılımlı ve akla-bilime yatkın tavır ve uygulamalarıyla partiye olumlu yönde katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. İlimli siyasi söylemlerin, parti programında yer alan bilimsel üslup ve uygulamaların, uzmanlaşma çabalarının; eğitimli orta sınıfın dikkatini çektiği söylenebilir. Zira MHP'nin parti tabanı o döneme değin daha çok Anadolu merkezlidir. Bu gelişmeler bir çevre partisi profilindeki MHP'yi, merkez-sağ partisi olmaya yaklaştırmıştır (Türkmenoğlu Köse, 2014:171). MHP, 1999 seçimi hazırlık sürecinde; MHP Ar-Ge Merkezi'ni kurarak tüm süreci planlı ve programlı bir şekilde yürütmeye çalışmıştır. Nisan seçimine kadar özellikle sahaya inerek orta sınıf ve altındaki kesimle bire bir görüşmeler yaparak nabzı kontrol etmiş ve değişen MHP'yi tanıtmaya çalışmıştır (Uzun, 2010:263). Meclis dışında olarak hazırlandığı seçim sonucunda MHP, %18,8 oy oranıyla ikinci parti olarak 129 vekille meclise girmiştir (www.ysk.gov.tr, 01.04.2020). Bahçeli liderliğindeki bu seçim zaferinin ardında; seçim hazırlık sürecinde atılan programlı adımların yanı sıra dönemin artan terör olaylarına karşı yükselttiği Milliyetçi söylemlerin ve 28 Şubat süreci sonrası diğer sağ partilere göre tutunduğu 'daha laik' tavrın etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada bir kez daha MHP'nin dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak fonksiyonellik ölçütüne uygun davrandığını vurgulamak yerinde olacaktır. Çünkü bir siyasi parti olarak, meclis dışı kalınan dönemde dönemin şartlarını yeniden değerlendirerek toplumsal talepler doğrultusunda, hem yumuşak bir milliyetçiliği hem de laikliği vurgulayabilmiştir. Bu noktada 1999 yılındaki seçim sürecine reform, yenilik ve değişim gibi söylemlerle girerek hitap ettiği seçmen kitlesini genişletmeyi de başarabilmiştir. Ayrıca tüm bu yeni fonksiyonellik süreci içerisinde kurumsal kimliğinden de ayrılmadığını söylemek yerinde olacaktır. Çünkü Türkeş'in vefatının ardından gelen seçim sürecinde, tüm eski MHP'lilerin de parti çatısı altında eski lider ve yeni liderleri için bir araya geldikleri söylenebilir. Dolayısıyla 1999 yılında MHP için ortaya çıkan oy artışı; fonksiyonellik ölçütü ile uyumlu olarak, kurumsal eski kimlik çatısı altında yeni politikaların yerleştirilme süreci olarak tanımlanabilir.

4. 2000'lerden Günümüze MHP

1999 seçiminin ardından koalisyon ortağı olarak hükümette yer alan MHP, görev yaptığı süreçte geliştirdiği yeni söylemlerine uygun olarak adımlar atmaya devam etmiştir. 2002 yılında hazırlanan yeni parti programında; farklı fikirleri

dışlayıcı üsluptan uzak, küreselleşme ve getirdiği sonuçları takibe yakın bir yol çizmiştir. MHP'nin bu dönemde ılımlı ve eski dönemlerine nazaran farklı söylemleri, çeşitli uygulamalarla da desteklenmiştir. 2001 yılında temel hak ve özgürlüklerde yapılan değişiklikler, Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı'nın onaylanması gibi hususlar bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Türkmenoğlu Köse, 2014:176). Ancak 2002 yılı temmuz ayında Devlet Bahçeli erken seçim çağrısında bulunmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz, AB sürecine ilişkin çıkmaza girilmesi ve yaşanan siyasi gerginliklerin erken seçimi gündeme getirdiği söylenebilir.

Nitekim 3 Kasım 2002'de erken seçim gerçekleşmiş ancak diğer koalisyon ortaklarıyla birlikte MHP de, seçim barajının altında kalmış ve meclise girememiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, demokratik yönetimlerde ters giden siyasi süreç ve özellikle ekonomik krizlerin faturası halk tarafından siyasi iktidara kesilmektedir (Özbudun, 2007). Bu kapsamda 2001 ekonomik krizinden sorumlu tutulandan birisi olarak MHP, 2007 erken genel seçimine kadar mecliste yer alamamıştır. Ancak süreci takip eden fonksiyonel söylemlerine de devam ettiği söylenebilir.

2007 genel seçimi, oldukça gergin ve karmaşık bir siyasi havada gerçekleşmiştir. Yaşanan gergin havanın sebebi olarak, erken seçime gidilmesinin ardında; meclisin Cumhurbaşkanı'nı seçememesi, ülke genelinde düzenlenen Cumhuriyet Mitinglerinin etkileri ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınladığı 27 Nisan e-muhtırası gösterilebilir (Dursun, 2018:342-347). Yaşanan olayların ardından 2007 genel seçiminin 22 Temmuz tarihinde yapılmasına karar verilmiştir. Seçim sonuçlarına bakıldığında; MHP'nin seçim hazırlıkları döneminde iyi bir performans sergilediğini söylemek mümkündür. İlgili dönemde artan terör olayları toplumdaki milliyetçiliği yükseltmiş, bu durum partinin terör sorununa ilişkin söylemleri sayesinde, partinin öne çıkmasını sağlamıştır. Bahçeli, seçim dönemi süresince güvenlik sorunu üzerinden iktidar partisini sert bir şekilde eleştirmiş, iktidarın başarısızlıkları üzerine yoğunlaşan eleştirel bir söylem benimsemiştir (Köse, 2017:348-349). Nitekim 2007 seçimi sonucunda MHP, oylarını yeniden yükselterek 71 milletvekili ile tekrar meclise girmiştir (ysk.gov.tr, 01.04.2020). 2007 erken seçim sürecine Huntington'un fonksiyonellik ölçütü açısından bakıldığında; MHP'nin meclis dışı dahi olsa, terör sorununa ilişkin geliştirdiği fonksiyonunu, başarılı politik söylemlerle canlı tutabildiği ve toplumda önemli bir etki yaratabildiği görülmektedir. Bu noktada MHP, hem dönemin siyasi havasını kendi lehine kullanabilmiş hem de güncel politikayı etkileme potansiyeline sahip bir siyasi parti olduğunu kanıtlamıştır. Zira o dönemde güvenlik sorununa ilişkin diğer muhalefet partilerinde de milliyetçi ve eleştirel söylemlerin olduğu bilinmektedir. Ancak MHP, milliyetçi ideoloji ve terör üzerine kurulu olan fonksiyonelliği ile son derece uyumlu hareket edebilmiş ve bu sayede toplumdaki imajını kuvvetlendirebilmiştir. Bu noktada, MHP'nin bir kurumsallaşma başarısı elde ettiğini söylemek mümkündür.

2011 genel seçimleri yaklaşırken MHP yeniden parti programını güncelleme yoluna girmiştir. 2009 yılında hazırlanan yeni programda özellikle yabancı sermaye ve özelleştirmeye ilişkin farklılaşan tutum dikkat çekerken, aynı zamanda 'bilim ve teknoloji' alanında da adımlar atılması önemlidir (MHP Parti Programı, 2009). 2009 yılında hazırlanan bu program 2020 itibarıyla halen daha kullanılmakta olup MHP'yi 2011, 2015 ve 2018 genel seçimleri ile 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde temsil etmiştir.

MHP tarihi açısından 2018 genel seçimi ve 2019 yerel seçimi önemli bir yer edinmektedir. Zira bu seçimlerde MHP, 2002 yılından itibaren sert bir şekilde eleştirdiği iktidar partisiyle 'seçim ittifakı' yapmıştır. Yıllarca iktidara karşı sert söylemlerde bulunan Bahçeli, bu ittifakın nedenini 'devletin içinde bulunduğu beka sorunu' olarak açıklamıştır. Beka sorununun gündeme gelme nedeni, 15 Temmuz 2015 tarihinde yaşanan darbe girişimidir. 'Cumhur İttifakı' olarak adlandırılan bu siyasi ittifak, girdiği seçimlerde seçim sonuçları açısından kazanan taraf olmuştur. Bahçeli'nin 1 Mayıs 2019 tarihinde MHP ve Cumhur İttifakı'na yönelik eleştirilere karşı yaptığı yazılı basın açıklaması, MHP açısından Cumhur İttifakı'nın neden kurulduğunun bir cevabı olarak kabul edilebilir. Çünkü Bahçeli partisi adına bu ittifakın, MHP'nin kurumsal kimliği, milliyetçi söylemleri ve devlet- millet birlikteliği ile uyum içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Yine bu kapsamda Bahçeli MHP'nin durduğu yeri; milli tarih ve kültürün yanı sıra milletin yanı sıra vurgulamış, MHP ile AK Parti'nin siyasi hesaplarla değil, çıkara dayalı değil, seçimlere ayarlı değil, beka ve istiklal arzusuyla bir araya geldiğini belirtmiştir (mhp.gov.tr, 01.04.2020). İşte tam bu noktada MHP'nin Huntington'un kurumsallaşma teorilerinden fonksiyonellik ölçütü kapsamında, gelişen yeni fonksiyonuna tanık olmak mümkündür. Çünkü 15 Temmuz darbe girişimi ardında yeniden yapılanmaya çalışan siyasi iktidara destek vermek, MHP'nin hem milliyetçi söylemi ile uyumlu hem de devletçi söylemine uygun gözükmektedir. Dolayısıyla seçim ittifakı dönemiyle birlikte MHP'nin değişen politik söylemlerinin 'beka sorunu' merkezli olduğu söylenebilir. Girdiği seçimlerde her ne kadar ittifak dahilinde de olsa, kendi oy oranlarını artırdığı görülen MHP'nin tıpkı 1999 seçimlerindeki gibi kendi tabanında olmayan sağ seçmenden de oy aldığı değerlendirmesini yapmak mümkündür. Devletçi ve milliyetçi söylemlerini giderek yükselten MHP; terör/güvenlik sorununun yanında, devletin ve milletin bekasını merkeze alarak değişen koşullara göre yeniden bir fonksiyon üretmiştir.

MHP'nin seçim ittifakı, her ne kadar oy oranının artışı olarak geri dönüş sağlamış olsa da bir diğer sonuç, parti içinde yaşanan ayrılıklardır. İttifak, parti üyeleri ve parti tabanında bazı kesimleri rahatsız etmiştir. Bu fikir ayrılığının sonucunda 2017 yılında MHP'den ayrılan bazı üyelerle birlikte Meral Akşener liderliğinde İyi Parti (İP) kurulmuştur (iyiparti.org.tr, 06.02.2020).

2000'li yılların MHP açısından verimli geçtiğini söylemek mümkündür. Zira parti, program güncellemeleri yaparak değişen şartlara uyum sağlamaya çalışmış, ılımlı söylemler üreterek kendi tabanı haricinde farklı seçmen kitlelerine yönelmiştir. Girdiği seçimlerde oy oranları birbirine yakın olsa da özellikle son dönemde bir artış yaşadığını söylemek mümkündür. Bir başka önemli nokta, genel

sekreter olduğu yıllardan itibaren parti profiline olumlu yönde değişmesine katkıda bulunan Devlet Bahçeli'dir. Parti liderliği sırasında, MHP'ye yeni bir fonksiyon kazandırmış ve yoluna ciddi yaralar almadan devam edebilmiştir. Bu durum hem Bahçeli'nin liderliği konusunda hem de MHP'nin kurumsal bir parti olduğu noktasında, olumlu düşüncelerin doğmasına neden olmaktadır. Türk siyasi hayatının önemli bir muhalefet partisi olarak MHP, Türk milliyetçiliği ideolojisinden kopmadan, döneme uygun politikalar geliştirebilmektedir. Bu durum, partinin fonksiyon değiştirebilme özgürlüğüne sahip olduğunun göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir.

5. Analiz: Samuel Huntington'un Kurumsallaşma Ölçütleri: Fonksiyonellik Açısından MHP

Tarihsel arka plan göz önünde bulundurularak uyarlanabilirlik koşulları açısından yapılacak bir MHP analizinde ilk olarak; kronolojik yaşından dolayı MHP'nin kurumsal bir siyasi parti olduğunu söylemek mümkündür. Zira 1969'dan bu yana 51 yıllık tarihiyle Türk siyasi hayatının ikinci en eski siyasi partisi olarak halen aktif siyasete devam etmektedir. 1969-1997 yılları arasında Alparslan Türkeş, 1997'den günümüze Devlet Bahçeli liderliğinde yaşayan parti, kuşaksal yaş bakımından da kurumsallaşma şartını sağlamaktadır. 1997 sonrası MHP'nin oy oranlarını giderek artırdığı ve güncel siyaset içerisinde her daim var olduğu ve kemik bir seçmen kitlesine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada son dönemde; 2017 yılında MHP içerisinden kurulan İyi Parti'nin, MHP'ye hem uyguladığı politikalar hem de lider yönetimi açısından yönelttiği eleştirilerin etkisine bakmak gerekebilir. Özellikle Lider yönetimi konusunda yapılan eleştirilere rağmen Devlet Bahçeli, 18 Mart 2018 tarihinde yapılan MHP Olağan Büyük Kongresi'nde salondaki 1176 delegenin tamamının oylarıyla Genel Başkan adayı gösterilmiş ve yeniden Genel Başkan seçilmiştir (ntv.com.tr, 06.02.2020). Bu durum, MHP'nin kuşaksal yaş açısından kurumsallaşmış bir siyasi parti olduğu iddiasını güçlendiren bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın ana noktası olan fonksiyonellik analizinde ise MHP'nin, kurumsallaşmış bir parti profili çizdiğini söylemek yerinde olacaktır. Kurulduğu dönemden 90'lı yılların başına kadar antikomünist mücadele içinde olan ve diğer Türk devletlerinin bağımsızlığı için çalışan partinin, 12 Eylül 1980 askeri darbe sonrası ülkedeki depolitizasyon süreci sonucunda ortadan kalkan komünizm havası ve 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla birlikte; bu iki gayesi işlevsiz hale gelmiştir. Genel anlamda ortadan kalkan komünizm tehlikesi ve bağımsızlıklarına kavuşan Türk devletlerinin ardından MHP, yeni bir fonksiyon geliştirmek yoluna gitmiştir. MHP'nin 90'lı yıllardan bugüne kadar -halen daha- benimsediği fonksiyon 'teröre karşı ülkenin bölünmezliği ve güvenlik politikası' olmuştur. Partinin, ilgili dönemde artan PKK/Terör olayları nedeniyle ülkedeki güvenlik sorununa çözümler üretmeye çalışırken aynı zamanda siyasi söylemlerini de daha ılımlı hale getirdiği söylenebilir. Kuruluş fonksiyonunun ortadan kalkmasıyla, değişen konjonktüre uyum sağlayıp yeni bir fonksiyon geliştirebilmesi, kurumsallaşmış bir parti olduğunun göstergelerindedir. Bunun yanı sıra, özellikle son yıllarda parti lideri Devlet Bahçeli'nin sıklıkla dile getirdiği "ülkenin

beka sorunu” söyleminden hareketle, partinin yeni bir fonksiyon geliştirdiği ileri sürülebilir. Beka sorunu kapsamında, önceki yıllarda güçlü bir muhalefet partisi olarak siyasette yer alan MHP, son yıllarda iktidar partisiyle uyumlu hareket etmektedir. MHP ve Ak Parti’nin ilk ortak hareketleri 16 Nisan 2017’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne ilişkin olan referandumunda gerçekleşmiştir. İlgili referandumda MHP, AK Parti’ye destek vermiş, akabinde 24 Haziran 2018’de yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekilliği Genel Seçiminde de iki parti ‘Cumhur İttifakı’ adı altında birlikte hareket etmişlerdir. Bu seçim sonucunda AK Parti 295, MHP 49 vekille mecliste Millet İttifakı⁶’na karşı çoğunluğu sağlamışlardır (ysk.gov.tr, 06.02.2020). İttifak, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde de birlikte hareket etmiştir. 2019’da ilk kez ittifakla girilen yerel seçim ve 2014 yerel seçimi MHP açısından analiz edildiğinde; 2014 yılında Adana, Mersin ve Manisa ile 3 büyükşehir belediyesi kazanan MHP’nin, 2019’da ittifak nedeniyle 17 büyükşehirde aday çıkarmadığı ve sadece Manisa Büyükşehir Belediyesi’ni kazandığı görülmektedir (ysk.gov.tr, 07.02.2020). Belediyeler açısından bakıldığında ise 2014 yerel seçiminde toplamda 166 belediye kazanılırken, 2019 yerel seçim ittifakında toplam 233 belediye kazanılmıştır (ysk.gov.tr, 07.02.2020). 2019’da MHP tarafından kazanılan belediyelerin 7’si AK Parti’den gelen yerler olmakla birlikte aynı yerel seçimde MHP’nin kaybettiği 2 büyükşehir de AK Parti’ye gitmiştir (Miş ve Duran, 2019: 374). 2017 yılından itibaren AK Parti’yle aynı doğrultuda adım atan MHP, bunu yeni fonksiyonu olarak görülebilecek ‘beka sorununa’ dayandırmaktadır. Devlet Bahçeli tarafından sıklıkla vurgulanan söylem ve seçim sonrası meclis içerisinde de devam eden ittifak süreci bu argümanı güçlendirmektedir. 90’lı yıllardan itibaren ülke güvenliği için politikalar ve söylemler üreten MHP’nin mevcut olan bu fonksiyonunun yanında yine ülke güvenliğinin ve bekasının iç ve dış tehditler nedeniyle tehlikede olduğunu söyleyerek yeni adımlar atıyor olması - seçim ittifakı gibi - yeni bir fonksiyon geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda MHP’nin mevcut iki fonksiyon içerisinde hareket ettiği ve siyasi olarak; her ne kadar kendi içinde bir bölünme yaşamış ve seçmen kaybına maruz kalmış olsa da son seçim sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; partinin, büyük bir başarısızlıkla karşılaşmadığı ve fonksiyonellik açısından kurumsallaşmış olduğu yorumu yapılabilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1969’dan bugüne dek halen güçlü bir ideoloji partisi olan MHP’nin; milliyetçilik ideolojisinden hiçbir zaman vazgeçmeden, değişen zaman şartlarına göre fonksiyonlarını geliştirebilen kurumsal bir siyasi parti olduğunu söylemek mümkündür. Parti hem güçlü ideolojisi ve fonksiyonları hem de örgütsel yapısı sayesinde 51 yıldır Türk siyasi hayatında yer alan kilit partilerden birisi olmayı başarabilmiştir. Özellikle ilk dönemlerinden itibaren büyük önem verilen Ülkücü

---

⁶ Millet İttifakı: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İyi Parti (İP), Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Parti (DP)

hareket kapsamında oluşturulan Ülkü Ocakları'yla çapraşık bir yapıya sahip olan MHP, bu açıdan Huntington'un bir başka kurumsallaşma ölçütünü de karşılamaktadır.

Muhafazakâr bir milliyetçilik anlayışı benimseyen MHP, Türk ve İslam kimliklerini birbirinden koparmadan ve birini daha fazla radikal hale getirmeden politikalar üretebilmiştir. Bu özelliğinden dolayı partinin uzun yıllardır aktif olarak siyasette kalabildiği ileri sürülebilir. Dolayısıyla bu çalışma ile elde edilen sonuçlar arasında, kurumsallaşma ölçütleri açısından MHP'nin başarısının milliyetçilik çizgisi ve politikaları arasında olumlu bir ilişki kurabilmesiyle temellendirmek mümkündür.

Her ne kadar parti ideolojisi ve politikaları arasında son dönemlerde tutarsızlıkların olduğu görüşleri var olsa da, genel resme bakıldığında, 1969 tarihinden itibaren genel söylemlerine uygun politikalar üretmiş bir parti görünümüne sahip olduğu söylenebilir. 90'lı yıllardan itibaren genel anlamda terör olaylarından kaynaklanan ülkenin güvenlik sorununa yönelik geliştirdiği fonksiyonu, son yıllarda 'beka sorunu' kapsamında yine ülkenin iç ve dış tehditlere karşı güvenliğinin tehlikede olduğunu belirten partinin, yeni bir fonksiyon daha geliştirmekte olduğu ileri sürülebilir. Nitekim bu yeni fonksiyon gelişimi MHP tabanı ve MHP bünyesi içinde muhaliflerin oluşmasına neden olmuştur. Ancak Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP, beka sorunu söyleminin arkasında durarak son yerel ve genel seçimlerde AK Parti ile seçim ittifakı kurmuş, bu ittifakı 'beka sorununa karşı bir güç birliği' olarak değerlendirmiştir.

Beka sorunuyla mücadele etmenin yeni bir fonksiyon mu yoksa terör olaylarından kaynaklanan güvenlik sorununa karşı geliştirilen fonksiyonun devamı olarak mı nitelendirilmesi gerektiği, yoruma açık bir noktadır. Ancak dikkat etmek gerekir ki; MHP, 2016 yılındaki beka sorunu söylemine kadar güvenlik sorunuyla ilgili geliştirdiği tüm politika ve söylemlerinde, AK Parti'ye karşı bir muhalefet partisi çizgisinde yer almıştır. Ancak 2016 yılından itibaren iki parti, birbirini destekleyici söylemlerde bulunmakta ve son dönemde seçim ittifakı da oluşturmaktadırlar. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda MHP'nin değişen tavır ve tutumlarının merkezindeki sebebin; 'beka sorununun' yeni bir fonksiyon olarak düşünüldüğü ve bu fonksiyonla birlikte tutarlı hareket etmeye çalışıldığı kanısı güçlenmektedir.

Çalışmanın ana problematiği çerçevesinde yapılacak son bir değerlendirme de, MHP'nin zaman içinde koşullara göre fonksiyon geliştirebildiği, bu gelişim sırasında seçmen kaybı gibi noktalarda ciddi yaralar almadığı ve aldığı kararlarda özgür hareket edebilmiş olması, Huntington' un vurguladığı fonksiyon değiştirebilme özgürlüğüne sahip olduğu yorumunu yapabilmeyi mümkün kılmaktadır. Bu açıdan MHP'nin, uyarlanabilirlik ölçütünün diğer koşullarını da sağlamakla birlikte fonksiyonellik açısından da Türk siyasi hayatının kurumsallaşmış bir partisi olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akçura, Yusuf (2018), Üç Tarzı Siyaset, 5.Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- Akman, Şefik Taylan (2011), "Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmi Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), s. 80-109.
- Bayraktar, Özgür (2015), "Lider, Teşkilat, Doktrin'in İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17 (28), s. 35-40.
- Bora, Tanıl ve Canefe Nergis (2002), "Türkiye'de Popülist Milliyetçilik", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt:4: Milliyetçilik, İletişim Yayınları, s. 635-663.
- Bora, Tanıl ve Kemal Can (2009), Devlet-Ocak-Dergâh, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çalık, Mustafa (1991), Siyasi Kültür ve Sosyolojinin Bazı Kavramları Açısından MHP Hareketi'nin Kaynakları ve Gelişimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çalık, Mustafa (1995), MHP Hareketi Kaynakları ve Gelişimi 1965- 1980, Cedit Yayınları, Ankara.
- Darendelioğlu, İlhan E. (1968), Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri, 1.Baskı, Toker Yayınları, İstanbul.
- Demir, Ömer ve Mustafa Acar (2005), Sosyal Bilimler Sözlüğü, 6.Baskı, Adres Yayınları, Ankara.
- Doğan, Vahid (2016), "Anayasal Vatandaşlık Kavramı Üzerine", Türk Yurdu Dergisi, Haziran 2016 - Yıl 105 - Sayı 346, <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2662>, 04.04.2020.
- Dursun, Davut (2018), Türkiye'nin Siyasal Hayatı, 1.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Duverger, M. (1974), Siyasi Partiler, (E. Özbudun, Çev.) Bilgi Yayınları, Ankara.
- Erken, Ali (2014), "Örgüt ve Strateji: 1965-1980 Arasında Milliyetçi Hareket Partisi", İnsan ve Toplum Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, s. 135-162.
- Gökalp, Ziya (2015), Türkçülüğün Esasları, Ötüken Neşriyat, Ankara.
- Huntington, Samuel (1965-66), "Siyasal Gelişme ve Siyasal Bozulma", Çev. Ergun Özbudun, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 22-23, s. 55-107.
- İpek, Göktuğ (2018), "Basında Irkçılık-Turancılık Davası", Akademik Bakış Dergisi, Sayı 67, s. 51-72.
- Kakışım, Can (2010), "Tarihsel Kökenleri ve Oluşum Koşullarıyla Türk Milliyetçiliğinde Farklı Yollar: Resmî Milliyetçilik, Irkçı Türkçülük ve Türk-İslam Düşüncesi", Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, Sayı 3, s. 219-231.
- Karakurt, Gökhan (2016), "Siyasi Partilerin Doğuş Teorileri, Parti Tipolojileri ve Kurumsallaşmaları Bağlamında Milliyetçi Hareket Partisi Üzerine Bir

- Değerlendirme", Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 41-50.
- Karpat, Kemal (2017), Osmanlı'da Milliyetçiliğin Toplumsal Temelleri, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Murat (2007), "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2007, Sayı:16, s.113-140.
- Kocabaş, Süleyman (2008), Yakın Tarihimizin Sosyal Depremlerinden 1944 Türkçülük- Turancılık Olayı, 1.Baskı, Vatan Yayınları, Kayseri.
- Korkmaz, Tuğrul (2016), Tipolojik ve Kuramsal Bağlamda Milliyetçilik ve Anadoluçuluk, Binyıl Yayınevi, Ankara.
- Köse Türkmenoğlu, Dilşad (2014), Küreselleşme Sürecine Türkiye'deki Sağ Siyasi Partilerin Uyumu: Ak Parti ve MHP Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Köse, Aynur (2017), "Türkiye'de Siyasal Söylemin Değişen ve Değişmeyen Değer Öncelikleri: 2002, 2007 ve 2011 Seçim Söylemleri Üzerine Bir Değer Analizi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 74, No. 2, 2019, s. 319 – 355.
- Limoncuoğlu, Alihan (2018), "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)", Akademik Hassasiyetler, Cilt:5, Sayı:10, s.145-155.
- Mardin, Şerif (2004), Makaleler 4: Türk Modernleşmesi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Miş, Nebi ve Hazal Duran (2019), "İttifaktan Blok Siyasetine 31 Mart Yerel Seçimler", Adam Akademi, 9/2, s.363-393.
- Özbudun, Ergun (2007), "Çağdaş Türk Politikası, Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller", Doğan Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Özkan, Asaf (2008), "Millet-Milliyetçilik-Millî Tarih Bağlamında Türk Yurdu Dergisi'nde Millî Tarih Oluşturma Çabaları (1911- 1918)", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 37 Erzurum, s. 289-309.
- Öztekin, Hülya (2018), "1944 İrkçılık- Turancılık Davası ve Basındaki Tartışmalar", Selçuk İletişim, 11 (1), s.212-236.
- Şimşek, Ahmet (2012), "Türk Tarih Tezi Üzerine Bir Değerlendirme", Türkiye Günlüğü, Sayı 111, s.85-100.
- Türkmenoğlu, Dilşad (2007), "Tek Parti Döneminde Ulus İnşa Politikalarının Eğitim Boyutu", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, s.159-172.
- Uzun, Turgay (2010), Milliyetçi Hareket Partisi, Türk Milliyetçiliğinin Kurumsallaşması, İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler, Editör: Turgay Uzun, Orion Yayınları, Ankara.

- Yalvar, Cihan (2017), "Türk Dünyasının Sönmeyen Ateşi: İsmail Bey Gaspıralı (1851-1914)", *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 87-116.
- Yetişgin, Memet (2007), "Tarih, Coğrafya ve Sosyo-Kültürel Ortamın Türk Kimliğinin Gelişmesine Etkileri", *Akademik İncelemeler*, Cilt:2 Sayı:1, s. 37-68.
- Yücel, Gökberk ve Yusuf Ziya Bölükbaşı (2019), "Türk Milliyetçiliğinde Yol Ayrımı: 3 Mayıs 1944 Irkçılık-Turancılık Davası ", *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: 2, s.5-34.
- Zürcher, E. Jan (1999), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev: Yasemin Saner Gören, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Walle, Alf H. (2019), [Romantic nationalism in the post-Ottoman era: a continued struggle of tension and unrest](#), *Middle East J. of Management (MEJM)*, Vol. 6, No. 3. pp. 27-48.
- www.iyiparti.org.tr/Assets/Upload/iyiparti-tuzuk-20191004.pdf, 06.02.2020.
- www.mhp.org.tr/htmldocs/basbug/hayati/mhp/basbugumuzun_hayati.html, 30.01.2020.
- www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/248/index.html, 01.04.2020.
- www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/4549/index.html, 01.04.2020.
- www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf, 01.04.2020.
- www.ntv.com.tr/turkiye/mhpde-kurultay-gunu,k0hcEKPDC0GGNMKSXr2rqg, 06.02.2020.
- www.ulkuocaklari.org.tr/ulku-ocaklari-hakkinda/, 30.01.2020.
- www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/KesinSecimSonuclari/2019Mahalli-Liste-2.pdf, 07.02.2020.
- www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf, 01.04.2020.
- www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2014MahalliIdareler/Buyuksehir2014.pdf, 07.02.2020.
- www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007, 30.01.2020.
- www.ysk.gov.tr/tr/1983-2007-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3008, 01.04.2020.
- www.ysk.gov.tr/tr/2018-cumhurbaskani-ve-milletvekili-secimi-CC%87statistikleri/78032, 06.02.2020.